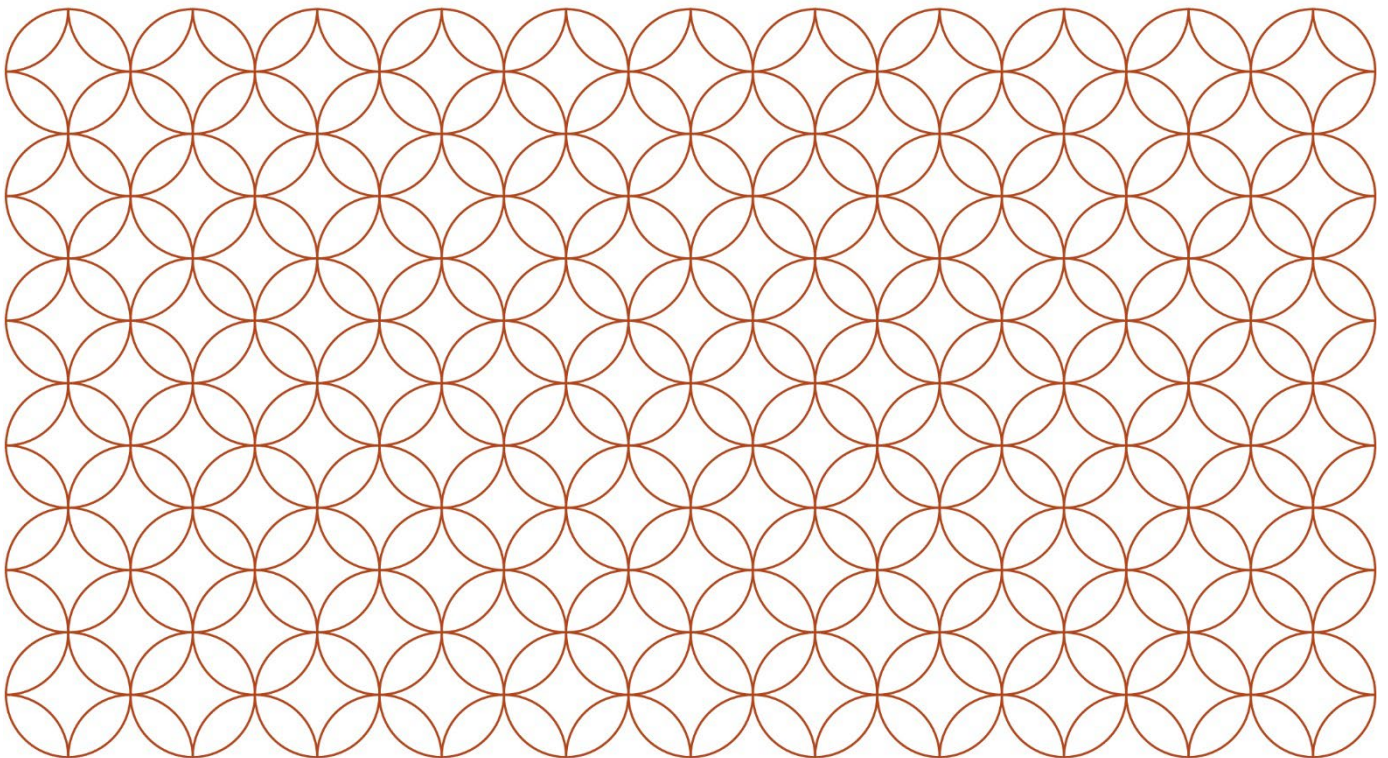

REDOVISNING AV
REGERINGSUPPDRAG

Narkotikakunskap i skolan

Slutredovisning U2022/03031 (delvis) U2022/03922

Skolverket

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

Dokumentdatum: 2023-05-04

Diarienummer: 2022:1609

Skolverket, Stockholm 2023

Innehåll

Bakgrund och syfte	5
ANDTS inkluderar narkotikakunskap.....	5
ANDTS i skollagen.....	6
ANDTS i grundskolans läroplan.....	6
ANDTS i gymnasieskolans läroplan.....	7
ANDTS - Hälsöfrämjande skolutveckling	8
ANDTS - Trygghet och normer	10
2. Skolverkets befintliga ANDTS-material	10
Huvudmäns och skollednings arbete med ANDTS	10
ANDTS Narkotika	11
Exempel på Skolverkets mer generella ANDTS-material	11
Kvalitetsverkstaden.....	11
Trygghet och studiero	12
Främja närvaro och förebygga frånvaro.....	12
3. Skolverkets spridning av det befintliga ANDTS-materialet.....	13
Exempel på genomförda aktiviteter och insatser/Samverkan och nätverk ...	13
Deltagande i Narkotikautredningen.....	13
Malmö stad: Kompetensutveckling	14
Skåne tillsammans mot narkotika: Utbildningsinsats till skolpersonal	15
Nationell samordning och samverkan inom ANDTS.....	15
Tidiga och samordnade insatser för barn och unga (TSI).....	15
Nationella strategin för psykisk hälsa och suicidprevention.....	17
4. Avslutning	18
Avslutande reflektion.....	18
5. Referenser	19

1. Inledning

Bakgrund och syfte

Statens skolverk fick i regleringsbrevet 2022 uppdraget att sprida sitt befintliga material om narkotikakunskap i skolan samt informera om hur materialet kan användas för att förebygga användning av narkotika.¹ I regleringsbrevet 2023 tidigarelades datum för slutredovisning till den 15 maj 2023.²

ANDTS inkluderar narkotikakunskap

Eleverna möter inte narkotikakunskap som ett eget ämne på schemat. Narkotika inkluderas i begreppet ANDT, vilket är en förkortning för alkohol, narkotika³, dopning och tobak. Det förekommer även att ANDT kompletteras med ett S för spel om pengar. I den här redovisningen inkluderas narkotikakunskap i begreppet ANDTS.

Skolans arbete med ANDTS är en del av skolans hälsofrämjande och förebyggande arbete och regleras på flera sätt i skollagen och läroplanerna samt ämnes- och kursplanerna. I grundskolans tidigare år, årskurs 1–3, innehåller kursplanerna bland annat att eleven ska få kunskaper om betydelsen av kost, sömn, hygien, motion och sociala relationer för att må bra. I grundskolans senare år och gymnasieskolan sker ett mer fördjupat ANDTS-arbete anpassat efter lokal kontext och elevers mognad. Den här redovisningen utgår främst från ANDTS-arbetet i grundskolans senare år och gymnasieskolan samt motsvarande skolformer.

¹ Utbildningsdepartementet U2022/03031 (delvis) U2022/03922

² Utbildningsdepartementet U2022/03031 U2022/03625 U2022/03626

³ Folkhälsomyndigheten.se (2023a)

ANDTS i skollagen

Grunden för ett framgångsrikt hälsofrämjande och förebyggande arbete är ett nära samarbete mellan lärare som ansvarar för undervisningen och de olika kompetenserna i elevhälsan.⁴

Skollagens förtydligande för arbetet med elevhälsa träder i kraft 2 juli 2023 (nya skrivningar i fetad stil):

För eleverna i förskoleklassen, grundskolan, **anpassade grundskolan**, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan och **anpassade gymnasieskolan** ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. **Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal. Elevhälsan ska vara en del av skolans kvalitetsarbete. Vid behov ska elevhälsan samverka med hälso- och sjukvården och socialtjänsten.**

För medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog, kurator och **specialpedagog eller speciallärare.**⁵

Med skollagsförtydligandet beskrivs skolans skyldighet att åstadkomma en mer likvärdig skola genom större möjligheter att både stödja och följa upp elevhälsoarbetet och elevhälsans kompensatoriska roll stärks.⁶

Även läroplanerna och kursplanerna beskriver vikten av det hälsofrämjande arbetet. Såväl läroplanernas inledande övergripande delar som innehållet i kurs- och ämnesplaner anger inriktningen för skolans arbete med ANDTS. Både skrivningar kopplat till skolans värdegrund och hälsofrämjande perspektiv kan kopplas till elevernas trygghet och välmående där arbetet med frågor om ANDTS kan utgöra en del.

ANDTS i grundskolans läroplan

Skolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang. Varje rektor har ett ansvar för att undervisningen sker ämnesövergripande och integrerar olika kunskapsområden som miljö, trafik, jämställdhet, konsumentfrågor samt riskerna med tobak, alkohol

⁴ SOU 2021:11

⁵ SFS 2022:1315. Lag om ändring i skollagen (2010:800)

⁶ Skolverket (Dnr 4.2.1–2021:771)

och andra droger som narkotika. Skolan ska arbeta med att förankra grundläggande värden och främja elevernas lärande som en förberedelse för att kunna leva och verka i samhället. Genom att främja elevens hälsa och välbefinnande stärks elevens förutsättningar för medvetna och självständiga val. Skolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Arbetet måste därför ske i samarbete med hemmen.⁷

Inom vissa kurser finns ämnesspecifika skrivningar om ANDTS. I kursplanerna i biologi, samhällskunskap samt idrott och hälsa ska undervisningen syfta till att skapa en nyfikenhet och intresse för att veta mer om sig själv och omvärlden. Ett av de centrala innehållen i biologi för årskurs 7–9 är hur den psykiska och fysiska hälsan påverkas av levnadsförhållanden, kost, sömn, motion, stress och beroendeframkallande medel samt hur hälsoproblem kan begränsas på individ- och samhällsnivå.⁸ I ämnet idrott och hälsa är ett centralt innehåll för årskurs 7 att förmedla kunskap om dopning och lagar och andra bestämmelser som reglerar förbud mot dopning.⁹ I kursplanen för samhällskunskap årskurs 7-9 ska det centrala innehållet bidra till att eleverna tillägnar sig kunskaper om rättssystemet i Sverige och principer för rättssäkerhet samt möjliga orsaker till och konsekvenser av olika typer av kriminalitet, till exempel korruption, våldsbrott, sexualbrott och hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁰ Grundskolans läroplan lägger grunden för det fortsatta uppdraget i skolan som beskrivs i gymnasieskolans läroplan.

ANDTS i gymnasieskolans läroplan

I gymnasieskolans läroplan beskrivs att skolans uppdrag är att förmedla kunskaper och skapa förutsättningar för att eleverna ska tillägna sig och utveckla kunskaper. Utbildningen ska främja elevernas utveckling till ansvars-kännande människor, som aktivt deltar i och utvecklar yrkes- och samhällslivet och bidra till elevernas allsidiga utveckling. Skolan har uppgiften att förmedla och förankra grundläggande värden, främja elevernas lärande och förbereda dem för att arbeta och verka i samhället. Skolan ska förmedla mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensramen i samhället och som utgår från grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som alla omfattas av.

⁷ Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr22

⁸ Skolverket. Kursplan Biologi, Lgr22

⁹ Skolverket. Kursplan Idrott och hälsa, Lgr22

¹⁰ Skolverket. Kursplan Samhällskunskap, Lgr22

Eleverna ska också kunna orientera sig och agera i en komplex verklighet med stort informationsflöde.¹¹

Inom vissa ämnen på gymnasiet finns, precis som i grundskolan, ämnesspecifika skrivningar som innebär att undervisning om ANDTS tas upp inom dessa.

I ämnet idrott och hälsa i gymnasieskolan ska undervisningen behandla kosthållning, droger och dopningspreparats betydelse för hälsa och prestation. Ett annat centralt innehåll i ämnet är den fysiska aktivitetens och livsstilens betydelse för kroppslig förmåga och hälsa.¹² I ämnet naturkunskap (1a2) är ett centralt innehåll att undervisningen ska behandla samband mellan individens hälsa, dagliga vanor och livsstilar i samhället, till exempel i fråga om träning, kost, droger och konsumtion samt påverkan på miljön. Undervisningen belyser också hur naturvetenskap kan användas som utgångspunkt vid kritisk granskning av budskap och normer i medierna är.¹³ Även i ämnet biologi ska undervisningen syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om biologins begrepp, teorier, modeller och arbetsmetoder. Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av biologins betydelse i samhället, till exempel för livskvalitet och hälsa genom medicinen. Undervisningen ska också bidra till att eleverna, från en naturvetenskaplig utgångspunkt, kan delta i samhällsdebatten och diskutera etiska frågor och ställningstaganden.¹⁴

ANDTS - Hälsöfrämjande skolutveckling

Hälsöfrämjande arbete handlar om att stärka eller bibehålla elevers välbefinnande. Forskning visar entydigt att det finns ett starkt dubbelriktat samband mellan studieresultat och hälsa. Goda resultat leder till bättre hälsa samtidigt som god hälsa ger bättre förutsättningar att nå kunskapsmålen. Oavsett profession har alla som arbetar med elever ett ansvar för att elever ska kunna lära, må bra och utvecklas.¹⁵ Elevhälsan ska vara en del av skolans kvalitetsarbete.¹⁶

¹¹ Läroplanen för gymnasieskolan

¹² Skolverket. Kursplan Idrott och hälsa 1. Lgy22

¹³ Skolverket. Ämne Naturkunskap 1a2. Lgy22

¹⁴ Skolverket. Ämne Biologi. Lgy22

¹⁵ Skolverket.se (2019)

¹⁶ SFS 2022:1315. Lag om ändring i skollagen (2010:800)

Utgångspunkten i det hälsofrämjande arbetet är att identifiera områden som är särskilt angelägna att utveckla i verksamheten för att uppfylla utbildningens mål. Fokus är på det som får elever att må bra.

Det är viktigt att elever är motiverade och känner delaktighet. Det ökar deras trivsel och därmed närvaron i skolan, vilket i sig är en skyddsfaktor. Goda relationer mellan elever, mellan elever och personal och mellan personal bidrar till ett gott skolklimat. Ett skolklimat som präglas av tillitsfulla relationer främjar att elever värnar om varandra och ökar chanserna till att de vågar samarbeta och göra sina röster hörda. Forskningen lyfter fram vikten av att arbeta förebyggande och systematiskt utifrån områdena organisation och systematik, god lärandemiljö och trygghet och delaktighet.¹⁷

I arbetet med att förebygga ohälsa identifieras risker, för att motverka riskfaktorer (till exempel kränkningar, bristande relationer och utanförskap) samt att öka skydds- och friskfaktorer.¹⁸ I en litteraturöversikt från Folkhälsomyndigheten visar resultatet att bland de elever som inte uppnår utbildningens mål i nionde klass är det fler som får narkotikarelaterade problem senare i livet som ung eller ung vuxen, både för flickor och pojkar, jämfört med elever som uppnår utbildningens mål. Sammanfattningsvis visar litteraturöversikten också att barn och unga som växer upp med olika typer av svårigheter (till exempel hälsomässiga, familjerelaterade, sociala och ekonomiska) har en ökad risk för senare negativa hälsoutfall och narkotikarelaterade problem.¹⁹

Studier om narkotikaanvändning har visat att det är viktigt att motverka samlade riskfaktorer i det förebyggande arbetet kring narkotika samt vikten av att skapa strukturer som motverkar samlade riskfaktorer och samtidigt stärka främjande strukturer som till exempel en god skolgång. Fokus på att främja en god hälsoutveckling i kombination med att tidigt identifiera och stärka unga människor med flera riskfaktorer bidrar samhället till färre narkotikarelaterade problem och en ökad jämlikhet i hälsa.²⁰

Detta innebär att skolan i det förebyggande arbetet kan lyfta riskområdet ANDTS i syfte att öka elevernas kunskaper om orsaker till ohälsa och som ovan nämnt motverka riskfaktorerna.

¹⁷ Skolverket.se (2022a)

¹⁸ Skolverket.se (2019)

¹⁹ Folkhälsomyndigheten.se (2022a)

²⁰ Folkhälsomyndigheten.se (2021)

ANDTS - Trygghet och normer

Alla elever har rätt till en skolmiljö där utbildningen präglas av trygghet och undervisningen av studiero. Skolans värdegrund ska genomsyra hela utbildningen och all undervisning. Skolans värdegrundsarbete ska skapa ett klimat där elever känner sig trygga och respekterade. Det innebär bland annat att eleven ska få möjlighet att utveckla empati för och omtanke om andra. Alla som arbetar i skolan ska enligt läroplanerna visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt. Ett normmedvetet förhållningssätt innebär att vara medveten om hur olika normer i samhället kan påverka hur vi agerar. Kopplat till ANDTS kan ett normmedvetet förhållningssätt rymma frågor om ungas attityder till alkohol och narkotika. Detta är också exempel på frågor som kan bli kontroversiella i klassrummet. Skolverket har material för skolors arbete med kontroversiella frågor.²¹ På detta sätt kan skolans arbete med ANDTS-frågor kopplas till skolans arbete med trygghet och normer.

2. Skolverkets befintliga ANDTS-material

Skolverket erbjuder för närvarande material för ANDTS-arbetet i skolan via två webbsidor, en webbsida som riktar sig till huvudmän och skolläda ning och en som vänder sig till skolans personal. Materialen revideras kontinuerligt.

Huvudmäns och skolläda nings arbete med ANDTS

Webbsidan riktar sig till huvudmän och skolläda ning som vägledning i det mer övergripande arbetet med ANDTS. Webbsidan ger också vägledning för hur man kan upprätta lokal policy samt handlingsplan som en del av det systematiska kvalitetsarbetet på skolan. ANDTS-policyn kan beskriva det förebyggande arbetet för skolan såsom syfte, mål, regler och insatser.

²¹ Skolverket.se (2022b)

En handlingsplan för ANDTS kan mer konkret beskriva principer och rutiner för skolans agerande, där det bland annat tydliggörs arbetsuppgifter, ansvarsområden och befogenheter i skolans verksamhet och för externa aktörer. Den aktuella lokala kontexten har stor betydelse för arbetets utformande. Kontinuerlig kartläggning och uppföljning är en förutsättning för att nå resultat.²²

ANDTS Narkotika

På Skolverkets webb har varje del inom ANDTS en egen webbsida. Webbsidan om narkotika innehåller konkreta övningar och är tänkt som en vägledning för skolpersonal att arbeta med frågor som rör narkotika. Innehållet riktar sig till personal som arbetar med elever i grundskolans senare år eller på gymnasiet. I materialet finns instruktioner för övningar om narkotikakunskap med utgångsläge från film, fakta eller statistik om narkotika. Förslag finns på frågor vid planering av aktiviteter och frågor för uppföljning samt utvärderingsarbetet som efterföljer.²³

Exempel på Skolverkets mer generella ANDTS-material

Skolverkets generella material kan användas i det hälsofrämjande och förebyggande ANDTS-arbetet samt som vägledning för det systematiska kvalitetsarbetet.

Kvalitetsverkstaden

Skolans ANDTS-arbete kan med hjälp av Skolverkets webbaserade processtödd Kvalitetsverkstaden kartläggas, följas upp och utvecklas.²⁴ Syftet med Kvalitetsverkstaden är att stärka förståelsen för kvalitetsarbetet, förbättra resultat och likvärdighet, samt skapa delaktighet och dialog. Kvalitetsverkstaden vägleder arbetet med systematiskt kvalitetsarbete och är ett verktyg för att styra och leda. Kvalitetsverkstaden utgår från skolans befintliga kvalitetsarbete och främjar samarbete inom organisationen för att vidareutveckla det.

²² Skolverket.se (2023a)

²³ Skolverket.se (2023b)

²⁴ Skolverket.se (2023a)

Nedan beskrivs de olika utgångslägena i Kvalitetsverkstaden.

Del 1: Uppdraget. Ni skapar samsyn kring vad det innebär att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete. Vad innebär det för er?

Del 2: Var är vi? Ni samlar in och sammanställer underlag som visar er verksamhets kvalitet. Vilka underlag har ni och är de tillräckliga? Ert arbete utmynnar i en nulägesbeskrivning.

Del 3: Vart ska vi? Ni gör en analys och nulägesbedömning av er verksamhet samt sätter mål och aktiviteter.

Del 4: Hur gör vi? Ni planerar aktiviteter som ska höja kvaliteten i verksamheten.

Del 5: Hur blev det? Ni utvärderar och rapporterar hur det har gått att nå era mål.²⁵

Trygghet och studiero

Trygghet och studiero är en del i de tidigare nämnda värdegrundsarbete och hälsofrämjande skolutveckling. I det arbetet kan skolans ANDTS-arbete konkretiseras i exempelvis skolans likabehandlingsplan eller som mötespunkt på elevrådsmöten och på så vis inkludera elevernas tankar om ANDTS. Skolverket har en webbsida i hur skolor kan arbeta med att främja trygghet och studiero. Webbsidan är ett utgångsläge för att få ett underlag för en analys kring hur skolan kan arbeta med trygghet och studiero. För varje utvecklingsområde finns en webbtext som ger möjlighet till fördjupning.²⁶

Främja närvaro och förebygga frånvaro

Det är viktigt att varje skola undersöker vad de behöver göra för att deras elever ska komma till och trivas i skolan. Skolans samlade elevhälsa är viktig i det arbetet, såväl på övergripande nivå som på grupp- och individnivå. Som vägledning i detta arbete har Skolverket en webbsida som vägleder i hur skolor systematiskt kan arbeta med att främja närvaro och förebygga frånvaro.²⁷

²⁵ Skolverket.se (2022b)

²⁶ Skolverket.se (2023c)

²⁷ Skolverket.se (2022c)

3. Skolverkets spridning av det befintliga ANDTS-materialet

Skolutveckling har barns och elevers utveckling och lärande i fokus, och bedrivs av förskolans, skolans och vuxenutbildningens professionella på alla nivåer i den verksamhet som ska utvecklas. Skolverkets arbete med skolutveckling avser det myndigheten på olika sätt gör för att stärka målgruppernas skolutvecklingsarbete. Skolutveckling är ständigt pågående processer utan slutdatum med syfte att stärka kvalitet och likvärdighet.²⁸ Syftet med att kommunicera och sprida information kring narkotikakunskap till huvudman, rektorer och personal är för att skapa förutsättningar för kvalitet och likvärdighet i målgruppernas utvecklingsarbete inom ANDTS.

Exempel på genomförda aktiviteter och insatser/Samverkan och nätverk

Deltagande i Narkotikautredningen

Skolverket representeras med en expert i pågående narkotikautredning. Utredningen startade i mars 2022 och beräknas avslutas senast 29 september 2023.

I kommittédirektivet beslutades att en särskild utredare ska föreslå hur en fortsatt restriktiv narkotikapolitik kan kombineras med ett effektivt narkotikaförebyggande arbete, en god missbruks- och beroendevård som innehåller insatser för skademinimering samt insatser för att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar. I Sverige finns det en upparbetad struktur för det narkotikaförebyggande arbetet. Kommunerna har en central roll i arbetet med att förebygga narkotika, men även andra aktörer är aktiva inom området såsom det civila samhället. Trots en god grundstruktur finns det alltså skillnader mellan kommuner när det gäller dessa grundläggande förutsättningar, och även i fråga om förebyggande aktiviteter.

²⁸ Skolverket (2021)

Analyser av uppgifter från länsstyrelsernas rapportering har visat att kommuner med en mer utsatt sociodemografisk situation, till exempel avseende utbildningsnivå, i mindre omfattning har ett förebyggande ANDT-arbete med hög kvalitet. Det är viktigt att förbättra förutsättningarna för ett stärkt lokalt arbete där alla kommuner har förutsättningar att bedriva ett narkotikaförebyggande arbete som kan bidra till det nationella målet om en god och jämlik hälsa i hela befolkningen. Det förebyggande arbetet mot narkotika behöver även stärkas på regional och nationell nivå. Av särskild vikt är att skydda barn och unga. Barn och unga löper större risk för skador av narkotikabruk och behöver därför skyddas särskilt. Samtidigt står barn och unga i dag för den största användningen av narkotika i samhället. Det finns tecken på att attityderna bland barn och unga till framför allt cannabis har förändrats. Särskilda förebyggande insatser behöver därför riktas mot denna grupp.²⁹ Syftet med utredningen är att säkerställa att narkotikapolitiken är förenlig med kraven på evidensbaserad vård, beprövad erfarenhet och skademinimering samt att den utvecklas och anpassas till nutidens och framtidens utmaningar.³⁰

Malmö stad: Kompetensutveckling

Malmö stad genomförde en kompetensutveckling i mars 2023, med rubriken *Kunskapshöjande dag om ANDTS*. Målgruppen var samtlig personal i elevhälsan (specialpedagoger undantagna) på grund-, och gymnasieskola samt komvux. Skolverket och Länsstyrelsen i Skåne deltog under en del av dagen med en kortare föreläsning och workshop. Skolverkets bidrag syftade till att sprida information kring ANDTS (främst narkotikakunskap), och hur skollagsförtydligandet om elevhälsa kopplas till ANDTS arbetet. Erfarenheter av denna kompetensutveckling tas till vara i utvecklandet av Skolverkets ANDTS-material samt spridningen av dessa.

²⁹ Socialdepartementet. Dir. 2022:24

³⁰ Socialdepartementet. S 2022:01

Skåne tillsammans mot narkotika: Utbildningsinsats till skolpersonal

Inom ramen för Skånes regionala satsning *Skåne tillsammans mot narkotika* tar en arbetsgrupp fram en pilotutbildning som riktar sig till all personal på skolor. Syftet är att öka beredskap i att tidigt upptäcka och agera utifrån tecken på narkotikabruk hos elever på högstadiet och gymnasiet. Arbetsgruppen består av Länsstyrelsen Skåne, Mariamottagningen, polisen, Skånes Kommuner och Region Skåne. Skolverket har haft dialog med Länsstyrelsen i Skåne i framtagandet av denna utbildning. Erfarenheter från den dialogen tas till vara i utvecklandet av Skolverkets ANDTS-material samt spridningen av dessa.

Nationell samordning och samverkan inom ANDTS

Skolverket ingår tillsammans med 22 andra myndigheter i nationella samordningsgruppen som Folkhälsomyndigheten ansvarar för. Genom att utbyta information kan gruppen gemensamt se vad som behöver prioriteras och hitta områden att samarbeta inom. Myndigheterna bidrar också till uppföljning inom ANDTS-området genom att årligen rapportera om den verksamhet de har bedrivit.³¹

Tidiga och samordnade insatser för barn och unga (TSI)

Skolverket och Socialstyrelsen följer och stödjer i arbetet inom ramen för regeringsuppdraget om tidiga och samordnade insatser för barn och unga (TSI) ca 35 utvecklingsarbeten som arbetar tvärprofessionellt mellan olika verksamheter främst från skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård. Dessa finns på olika platser runt om i Sverige från Övertorneå i norr till Ystad i söder. Utvecklingsarbetenas arbete syftar till att förbättra samverkan och samordna insatser till barn och unga i risk för ogynnsam utveckling. Som en del av uppdraget ingår att identifiera framgångsfaktorer och juridiska och strukturella hinder för samverkan. Brottsförebyggande arbete ingår som en del i det förlängda TSI-uppdraget som gavs 2020. Risk för ogynnsam utveckling omfattar flera riskfaktorer i barn och ungas liv där ANDTS-frågor kan ingå, exempelvis Barn Som Anhöriga-perspektiv, eget riskbruk.

³¹ Folkhälsomyndigheten.se (2023b)

Utvecklingsarbetena som följts har lite olika inriktning utifrån lokal kontext och de behov man gemensamt har identifierat, exempelvis att förebygga skolfrånvaro, tvärprofessionellt arbete med inspiration från Skottlandsmodellen, HLT som står för hälsa, lärande och trygghet, brottsförebyggande arbete i socialt utsatta områden. TSI är inte en viss metod, utan ett arbetssätt som bygger på att verksamheterna har en gemensam struktur för tvärprofessionell samverkan. Grunden i TSI-arbetet handlar om att personal från skola, hälso- och sjukvård och socialtjänst och ibland andra aktörer såsom polis och fritids arbetar tillsammans. Samordningen behövs för att skapa en helhet kring insatser för barn och unga som är i behov av insatser från flera aktörer. Vanligt är att man har tvärprofessionella team med representanter från de olika verksamheterna som träffas regelbundet för att gemensamt bedöma och samordna insatser. På så vis ska alla barn och unga få samordnade insatser i tid, utifrån sina och familjens behov.

Skolverket och Socialstyrelsen har spridit resultat och erfarenheter inom uppdraget till en bredare målgrupp genom att delta på konferenser, bland annat med Riksförbundet mot alkohol- och narkotikamissbruk (RFMA). Myndigheternas hemsidor om TSI har uppdaterats löpande med reportage från olika utvecklingsarbeten, filmer, föreläsningar och information. En del i spridningen har varit att genomföra nio webinarier med olika fokus på samverkansarbete och tidig upptäckt (med ca. 300–1200 anmälda deltagare/webbinarium), exempelvis kan nämnas fokus på samverkan kring skolor i utsatta områden, hur insatser till barn och unga kan bli mer jämställda och jämlika och Skottlandsmodellen i Sverige. Ett webinarium kommer att genomföras den 27 april 2023 med fokus på barn som anhöriga.

Hittills samlade insikter från de utvecklingsarbeten som ingår i satsningen är att bland annat vikten av politisk förankring över mandatperioder, att gemensamt kartlägga och enas om problembilden samt att samordna TSI-arbetet med liknande pågående arbeten. Exempel på hinder är att det tar tid att bygga hållbara strukturer för samverkan och samordning, att organisatoriska glapp uppstår då verksamheterna främst är organiserade för att arbeta inom gränser, inte över gränser, och att det är svårt att gå från projekt till ordinarie verksamhet om det saknas en långsiktig planering.³²

³² Skolverket.se (2023d)

Nationella strategin för psykisk hälsa och suicidprevention

Sambandet mellan barns och ungas hälsa och lärande i skola är väldokumenterat i forskning och beskrivs som dubbelriktat. Med denna kunskap valde Skolverket att ta sig an det beskrivna uppdraget.

Regeringen fattade i juli 2020 beslut om att en ny nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention ska tas fram. Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen har i uppdrag att samordna framtagandet av en gemensam analys i nära samverkan med utpekade myndigheter, däribland Skolverket. Underlag för en ny strategi ska redovisas för Socialdepartementet 1 september 2023. I den delen ingår att lämna ett samlat förslag till strategi med mål och prioriteringar för området samt indikatorer för uppföljning samt att föreslå hur ett eventuellt uppföljningssystem kan förvaltas och administreras på ett kostnadseffektivt sätt. Myndigheterna ska även lämna förslag på hur de kan komma att stödja genomförandet och uppföljningen av den föreslagna strategin.

En version för en ny nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention är nu framtagen och deltagande myndigheters synpunkter ska bearbetas av Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen. Skolverket och SPSM har sammanställt sina synpunkter till denna version. Filmer har publicerats av Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen för att sprida kunskap om det pågående arbetet med att ta fram en ny nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention. Skolverket medverkar i filmerna.³³

Skolverket har få uppdrag som är direkt kopplade till psykisk hälsa och suicidprevention. Skolverket har därför valt att ta sig an uppdraget utifrån kunskapen om att lärande och hälsa påverkar varandra som tidigare nämnts samt att det förebyggande och hälsofrämjande arbetet är förskolans och skolans uppdrag. Under arbetets gång har kontinuerliga möten med övriga myndigheter genomförts i Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsens regi. Skolverket har även ingått i en arbetsgrupp med Specialpedagogiska skolmyndigheten, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, Vinnova, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd och Statens medieråd för ett tätare samarbete kring målgruppen barn och unga. Skolverket deltar även i Nätverket för suicidprevention, ett myndighetsnätverk där civilsamhällsaktörer och forskare även kan delta vid olika tillfällen. Fokus i nätverket är på dialog och diskussion.

³³ Folkhälsomyndigheten.se (2022b)

4. Avslutning

Avslutande reflektion

Arbetet med ANDTS och särskilt narkotikakunskap, behöver ses som mer än en separat insats. I skolans uppdrag att arbeta för att verka förebyggande och hälsofrämjande blir elevers lärande, utveckling och hälsa, där lärande är både kunskaper och värden, en viktig del. I de hälsofrämjande och förebyggande insatserna arbetar skolan med exempelvis värden och normer, demokratiuppdraget, främja skolnärvaro, förebygga frånvaro och trygghet och studiero. ANDTS arbetet handlar också om att stärka skyddsfaktorer i elevernas liv med insatser som närvarofrämjande insatser, god fritid, god hälsa och utveckling. Den lokala kontexten är viktig och avgör hur vardera skolas hälsofrämjande och förebyggande ANDTS arbete ska se ut.

I skollagens förtydligande om elevhälsa står det att elevhälsan ska vara en del av det systematiska kvalitetsarbetet. Elevhälsan ska också samverka med hälso- och sjukvård samt socialtjänsten vid behov. Samverkan med andra verksamheter är viktig för att stärka elevers förutsättningar att nå utbildningens mål och även skolans förutsättningar att arbeta inom och med sitt uppdrag. I praktiken handlar arbetet med ANDTS även om samverkan med andra verksamheter såsom polis, socialtjänst och hälso- och sjukvård. Kommunernas brottsförebyggande arbete kan stärka samverkan mellan verksamheter. Det är viktigt att fristående skolor och enskilda huvudmän kommer med i det arbetet som sker på kommunal nivå.

Resultatet av tidigare nämnda studier³⁴ förstärker vikten av ett systematiskt hälsofrämjande och förebyggande ANDTS-arbete kopplat till de grundläggande faktorerna som har betydelse för att eleven ska nå utbildningens mål. Skolans förebyggande arbete med narkotikakunskap kan gynnas av ett normmedvetet förhållningssätt liksom det förebyggande arbetet kring trygghet och studiero, värdegrund och för att motverka diskriminering och kränkande behandling.

³⁴ Folkhälsomyndigheten.se (2022a)

5. Referenser

Folkhälsomyndigheten.se (2021). *Kunskapsstöd för ett hälsofrämjande och narkotikaförebyggande arbete.*

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/10c5c1db2b7b4276b9c63fe2b7aaaca6/det-svenska-samhallets-kostnader-narkotikabruk.pdf>. Hämtad 2023-01-26

Folkhälsomyndigheten.se (2022a). *Risikfaktorer för ungas narkotikabruk och narkotikarelaterade problem, version 2.*

https://www.folkhalsomyndigheten.se/pubreader/pdfview/display/100854?browse_rprint=1. Hämtad 2023-02-28

Folkhälsomyndigheten.se (2022b). *Nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention.*

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/psykisk-halsa/nationell-strategi/>. Hämtad 2023-01-25

Folkhälsomyndigheten.se (2023a). *Klassificering av nya psykoaktiva substanser.*

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/vad-vi-gor-inom-andts/narkotika-och-halsofarliga-varor/klassificering-av-nya-psykoaktiva-substanser-nps/>. Hämtad 2023-01-25

Folkhälsomyndigheten.se (2023b). *Nationell samordning och samverkan inom ANDTS.*

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/vad-vi-gor-inom-andts/nationell-samordning-och-samverkan-inom-andts/>. Hämtad 2023-01-25

Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr22 (SKOLFS 2010:37)

Läroplanen för gymnasieskolan. (SKOLFS 2011:144).

SFS 2022:1315. *Lag om ändring i Skollagen (2010:800).*
Utbildningsdepartementet.

Skolverket. Kursplan Biologi, Lgr22.

Skolverket. Ämnesplan Biologi Lgy22.

Skolverket. Ämnesplan Naturkunskap 1a2. Lgy22.

Skolverket. Kursplan Idrott och hälsa, Lgr22.

Skolverket. Kursplan Samhällskunskap, Lgr22.

Skolverket. Kursplan Idrott och hälsa 1 Lgy22.

Skolverket (2019). *Hälsa för lärande- lärande för hälsa.* Elanders Sverige.

Skolverket. (Dnr 4.2.1–2021:771). Yttrande över Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven (SOU 2021:11)

Skolverket (2021). *Strategi för stöd till skolutveckling*.

Skolverket.se (2022a). *Främja närvaro och förebygga frånvaro*.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/framja-narvaro-och-forebygga-franvaro>. Hämtad 2023-03-16

Skolverket.se (2022b). *Samhällskunskap. Att hantera kontroversiella frågor i undervisningen*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/samhallskunskap-att-hantera-kontroversiella-fragor-i-undervisningen>. Hämtad 2023-03-15

Skolverket.se (2022c). *Kvalitetsverkstaden*.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/kurser-och-utbildningar/kvalitetsverkstaden>. Hämtad 2023-02-03

Skolverket.se (2023a). *Skolledning och rektors arbete med ANDTS*.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/skolledning-och-rektors-arbete-med-andts#h-MaterialomANDTSforskolpersonal>. Hämtad 2023-02-03

Skolverket.se (2023b). *ANDTS Narkotika*.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/andts-narkotika>. Hämtad 2023-01-31

Skolverket.se (2023c). *Arbeta med att främja trygghet och studiero*.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/arbeta-med-att-framja-trygghet-och-studiero>. Hämtad 2023-02-07

Skolverket.se (2023d). *Tidiga och samordnade insatser för barn och unga – TSI*.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/leda-och-organisera-skolan/organisera-tidigt-stod-och-extra-anpassningar/tidiga-och-samordnade-insatser-for-barn-och-unga>. Hämtad 2023-02-21

Socialdepartementet. Dir. 2022:24. Kommittédirektiv. En svensk narkotikapolitik anpassad till nutidens och framtidens utmaningar

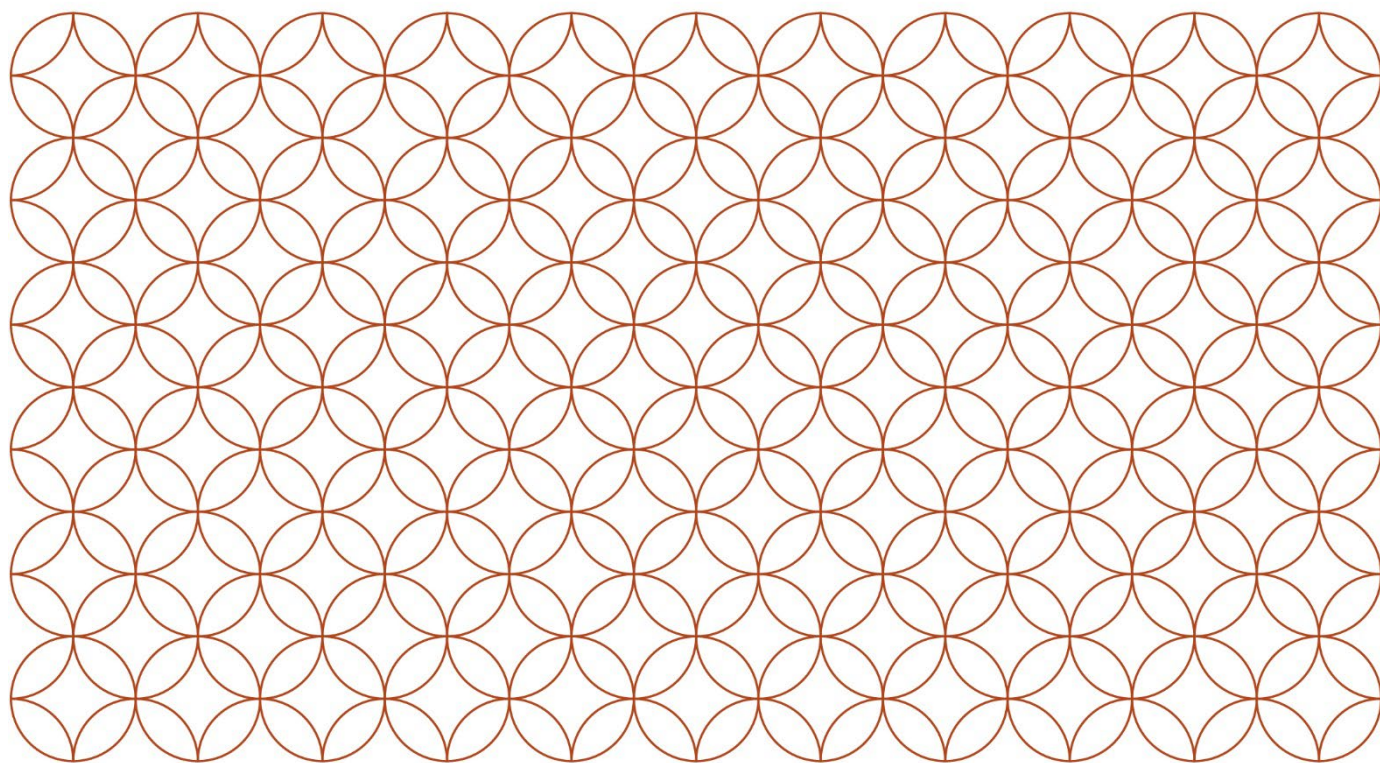
Socialdepartementet. S 2022:01. *Narkotikautredningen*.

SOU 2021:11. *Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven*.

Utbildningsdepartementet. *Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Statens skolverk*. U2022/03031 (delvis) U2022/03922

Utbildningsdepartementet. *Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Statens skolverk*. U2022/03031 U2022/03625 U2022/03626

Klicka här för att skriva baksidestext.

Skolverket

www.skolverket.se